

EVOLUȚIA ACTIVITĂȚII DE PROTECȚIA MEDIULUI ÎN ROMÂNIA ÎN CONTEXTUL INTEGRĂRII EUROPENE

CZU: 349.6+504.06

DOI: <https://doi.org/10.52673/18570461.23.3-70.02>Prof. univ. dr. ing. **Ioan JELEV**, membru de onoare al AȘME-mail: ijelev@yahoo.comORCID: <https://orcid.org/0009-0008-0667-1282>

Academia de Științe Agricole și Silvicultură „Gheorghe Ionescu-Șișești”, România

EVOLUTION OF ENVIRONMENTAL PROTECTION ACTIVITY IN ROMANIA IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION

Summary. The article presents a review of the evolution of the legal and institutional framework in the field of environmental protection in Romania in the context of its harmonization with that of the European Union member countries, before but also during the negotiation process of Chapter 22 Environment. At the same time, some of the significant environmental policies and strategies for setting the main objectives and priority directions of action are presented in an unitary manner.

Keywords: environment protection, European integration, legislation, institutional framework

Rezumat. Articolul prezintă o trecere în revistă a evoluției cadrului legislativ și instituțional în domeniul protecției mediului în România în contextul armonizării acestuia cu cel din țările membre ale Uniunii Europene, înainte dar și în timpul procesului de negociere al Capitolului 22 Mediu. Totodată se prezintă unele dintre politicile și strategiile de mediu semnificative pentru fixarea obiectivelor și direcțiilor prioritare de acțiune, într-o manieră unitară.

Cuvinte-cheie: protecția mediului, integrare europeană, legislație, cadru instituțional.

INTRODUCERE

Natura a impresionat dintotdeauna ființa umană. Personalități marcante, pictori, muzicieni, scriitori, dar și oameni de știință, i-au redat măreția prin sunete, imagini sau descrieri remarcabile. Albert Einstein spunea: „Privește adânc natura. Și apoi vei înțelege totul mai bine”. Marele pictor impresionist Claude Monet avea „dorința să trăiască așa, liniștit, într-un colț de natură”, în timp ce Mary Davis era de părere că: „O plimbare în natură îți conduce sufletul înapoi acasă”. „Pământul are muzica sa pentru cei care îl ascultă”, afirma Shakespeare [1], iar Rachel Carson considera că: „Cei care își petrec timpul în frumusețea și misterul naturii nu se simt niciodată singuri sau obosiți de viață”. Deși încă din trecut omul a avut această sensibilitate față de natură, doar recent și-a pus problema ocrotirii acesteia prin măsuri de protecție speciale la impactul negativ al activităților antropice.

Protecția mediului este un concept, o mentalitate, care ar trebui să se regăsească în toate domeniile de activitate, astfel încât soluțiile optime de remediere pot fi oferite chiar de către specialiștii din domeniile respective. Anume ei, cunoscând cele mai bune tehnici și tehnologii, pot identifica soluțiile care să conducă la un impact cât mai redus asupra mediului înconjurător.

Prin mediu înconjurător, înțelegem: „Ansamblul de condiții și elemente naturale ale Terrei: aerul, apa, solul și subsolul, toate straturile atmosferice, toate materiile organice și anorganice, precum și ființele vii, sistemele naturale în interacțiune cuprinzând elementele enumerate anterior, inclusiv valorile materiale și spirituale” [2]. Așadar, elementele care ne înconjoară – apa, aerul, solul și subsolul, flora și fauna – pot fi privite strict prin prisma economică, ca resurse care trebuie gospodărite și valorificate. Pe de altă parte, ele pot fi percepute ca factori de mediu, fără de care viața pe Pământ este imposibilă și care trebuie ocrotiți, conservați. În al treilea rând, aceste elemente au un rol social prin capacitatea de a asigura servicii publice pure sub forma factorilor curativi pentru sănătatea umană, dar și a satisfacțiilor vizuale, turistice, recreative etc.

În realitate, funcțiile resurselor naturale coexistă, alcătuind un tot unitar și numai privirea umană dornică de clasificări și sistematizări le poate delimita și analiza separat. De-a lungul existenței umane, importanța și ponderea acestor funcții a fost substanțial diferită.

Privite în trecutul îndepărtat mai ales prin prisma valorii lor economice, abia în anii 1970, elementele naturale au început să fie înțelese și ca factori de mediu, indispensabili vieții pe Pământ. Un an de cotitură și

referință poate fi considerat anul 1972, când a avut loc, la inițiativa și sub coordonarea canadianului Maurice Strong, reuniunea la vârf de la Stockholm „Omul și mediul”. Este și perioada în care apar primele ministere ale mediului. Aceste evenimente au fost grăbite de criza energetică din acea perioadă, când a devenit tot mai evident că resursele naturale nu sunt inepuizabile, limitate cantitativ și/sau calitativ, în contextul urmăririi în mod exagerat a profitului, a supraexploatării, a gradului tot mai ridicat de poluare, a costurilor ridicate de tratare sau a accesibilității dificile.

După anul 1976 s-a accentuat rolul social deosebit al factorilor de mediu, extrem de valoros prin cadrul recreațional și turistic oferit, dar mai ales prin importanța pentru menținerea și ameliorarea sănătății, sau chiar prin folosirea acestora în proceduri de tratamente medicale.

Toate aceste aspecte, la care putem adăuga păstrarea și conservarea tradițiilor și patrimoniului cultural al popoarelor, au condus la apariția conceptului de *dezvoltare durabilă*. Totodată, ele s-au reflectat diferit de-a lungul timpului în doctrinele, teoriile economice, cadrul legislativ și instituțional dezvoltat în domeniul ocrotirii și gospodăririi apelor, pădurilor și mediului înconjurător, fiind influențate și de religiile predominante specifice diferitelor zone geografice de pe glob.

Astfel, în conformitate cu dreptul roman, apa era legată de pământ și deci făcea obiectul proprietății private. Proprietarul unei suprafețe de teren era și proprietarul cursului de apă care străbătea acel teren [3]. Apa putea face obiectul vânzării și cumpărării și deci apa putea avea un preț. Acest concept a fost preluat mai târziu în Codul lui Napoleon, cod care a stat la baza legislației referitoare la apă în multe țări europene.

În dreptul arab, puternic influențat de religia mahomedană, apa era considerată „bun de la Dumnezeu” și deci accesul la apă era gratuit, în timp ce în religia șintoistă din Japonia natura are un rol determinant.

Apa a jucat un rol important și în religia creștină. Potrivit Vechiului Testament, cu apă se sfințeau preoții, se făceau vindecări, se spălau bolnavii, se botezau copiii și se stropea poporul, ca un act de blagosloviere. Prin stropirea cu apă sfințită, persoanele, obiectele erau ferite de ispitele celui rău [4]. Nu întâmplător și în România, când sistemul de gospodărire a apelor a fost trecut după anul 1989 de la o finanțare bugetară la autofinanțare prin introducerea unui sistem unitar de prețuri, tarife și penalități, au apărut reacții critice în rândul consumatorilor, invocându-se acel principiu că „apa nu are preț”, fiind un „bun de la Dumnezeu”.

Din punct de vedere al economiei mediului, factorii de mediu au caracteristicile bunurilor publice pure, fapt ce este reflectat și în prima Constituție a României

după anul 1989, în care se regăsesc mai multe referiri la protecția mediului și factorii de mediu [5]. Din păcate, în Constituția din 2002, unele dintre referirile la ape și subsol au fost atenuate în ceea ce privește apartenența la proprietatea de stat în comparație cu prevederile primei Constituții.

Privite ca resursă, elementele naturale pot face obiectul bunului privat pur, deci pot face obiectul gospodăririi, vânzării și cumpărării. Această dualitate se reflectă cel mai bine în domeniul pădurilor și din punct de vedere teoretic s-ar impune un sistem mixt de gospodărire a pădurilor. Ca urmare, din cauza modului greșit de restituire a proprietăților silvice, în prezent, Romsilva încearcă să cumpere suprafețe de păduri atunci când are posibilitate.

LEGISLAȚIA NAȚIONALĂ ÎN DOMENIUL PROTECȚIEI MEDIULUI

Revenind la aspecte stricte de legislație, abordările menționate în Introducere s-au reflectat și în țara noastră în istoricul diferitelor reglementări care astăzi am putea să le considerăm ca „strămoși” ai legislației de mediu. Într-o trecere în revistă retrospectivă și extrem de sumară, conform Danielei Marinescu [3], prima reglementare despre care există documente datează din perioada lui Ștefan cel Mare, și anume „Legea Braniștei”. Alte acte domnești referitoare la braniște [3] au apărut pe vremea domnitorilor Vlad Vintilă (1533), Ștefan Tomșa (1621) și Matei Basarab (1646). În 1585, Sigismund Báthory interzice tăierea pădurilor și prinderea vânatului în hotarele moșiei, iar șoimii erau ocrotiți tot anul.

Momente de referință pot fi considerați anii: 1706, prin „Hotărârea de la Focșani”, care reglementa problema tăierii lemnului la hotarele dintre Moldova și Țara Românească; 1739, în Banat și 1781, în Transilvania, când se constituie Serviciul silvic regulat; 1786, în Bucovina în timpul lui Iosif al II-lea, când apare „Orânduiala de pădure”, care poate fi considerată drept primul Cod silvic românesc [3].

În 1792, în Moldova, Alexandru Moruzzi întărește „Anaforaua” pentru codru, dumbrăvi și lunci, dezvoltată în 1794 ca urmare a tăierilor necontrolate ale pădurilor [3]. În 1793, 1843 și 1874 apar reglementări asemănătoare în Moldova și în Țara Românească.

Privitor la ape, Mircea cel Bătrân dădea mănăstirii Tismana „drept de pescuit în apa Tismanei, dar și pentru pășunat de la satul Tismana până la munte” [6]. Potrivit Danielei Marinescu, pentru prima oară s-au atestat referințe la ape în Codul penal românesc din anul 1864, prin care se interzicea otrăvirea peștilor, bălților, heleșteielor, dar se prevedeau și restricții la

vânătoare sau sancțiuni pentru incendierea pădurilor. Alți ani de referință sunt: 1872 – intră în vigoare prima Lege a vânătorii [7]; 1868 – este votat Regulamentul zahanelor (abatoarelor) în care se vorbește prima oară despre surse de poluare; 1874 – este adoptată Legea asupra serviciului sanitar (norme pentru proprietarii stabilimentelor industriale) [3].

După Războiul de Independență sunt votate primele legi cu caracter ecologic. Astfel, în 1881 intră în vigoare primul Cod silvic, în 1885 – noua Lege sanitară, iar în 1894 – Regulamentul pentru industriile insalubre, pe care l-am putea aprecia ca fiind unul de genul legilor moderne pentru Protecția mediului [3].

Remarcăm apariția în 1893 a Regulamentului pentru Consiliile de igienă și salubritate publică, iar în 1894 – a Regulamentului pentru alinierea satorilor și construirea locuințelor țărănești. În anul 1896 sunt votate Condițiunile generale pentru exploatarea pădurilor statului, prin care se stipula „crearea unui fond al pădurilor și menținerea coastelor și fixarea terenurilor” [3]. În 1899 este adoptat Regulamentul pentru măsurile de apărare a sănătății publice față de exploatarea de petrol, iar în 1920 – Legea pentru Reforma agrară, deosebit de importantă și de referință pentru sectorul agricol, care permitea exproprierea pentru utilizare științifică. Acest fapt denotă gândirea avansată a înaintașilor noștri, care acordau în acele vremuri timpurii importanță pentru cercetarea agricolă.

Remarcăm activitatea naturalistului Alexandru BORZA, care în 1930 poate fi considerat autorul primei Legi pentru protecția monumentelor naturii, în urma căreia în 1935 sunt fondate primele parcuri naționale și naturale, și anume: Parcul Național Retezat, Codrii seculari Slătioara/Giumalău, Pădurea Letea, Fânețele Clujului [3].

După cel de al Doilea Război Mondial este adoptată noua Lege a ocrotirii naturii [8] și se înființează Comisia Monumentelor Naturii.

În 1973 este votată prima Lege privind protecția mediului [9], ca urmare a evenimentelor ce au avut loc pe plan mondial și a căror chintesență este pusă în evidență cu ocazia reuniunii la vârf de la Stockholm din 1972, derulată sub denumirea „Omul și Mediul”. Este de fapt momentul care a condus și la înființarea în unele țări a primelor ministere ale mediului.

În România, în anul 1974, se înființează *Consiliul Național pentru Protecția Mediului*, un organism fără activitate permanentă, al cărui prim președinte a fost academicianul Virgil IANOVICI.

În anul 1993 este adoptată Legea Rezervației Biosferei Delta Dunării, lege votată în Parlamentul României cu un larg consens între forțele politice.

Un moment de referință pentru legislația de protecție a mediului este anul 1995, când apare prima Lege a protecției mediului în contextul specific al realităților românești de după anul 1989, Legea 137/1995. Față de legea din 1973, aceasta include elemente distincte legate de principiile fundamentale care stau la baza legii, mai ales în condițiile în care, spre deosebire de anul 1973, în România exista, începând cu decembrie 1989, un Minister al Apelor, Pădurilor și Mediului Înconjurător (MAPMI), iar economia în tranziție evolua către o economie de piață. Cele zece principii amintite mai sus erau: „principiul precauției în luarea deciziilor; principiul prevenirii riscurilor ecologice și a producerii daunelor; principiul conservării biodiversității și a ecosistemelor specifice cadrului biogeografic natural; principiul *poluatorul plătește*; înlăturarea cu prioritate a poluanților care periclitează nemijlocit și grav sănătatea oamenilor; crearea sistemului național de monitorizare integrată a mediului; utilizarea durabilă (a resurselor naturale); menținerea, ameliorarea calității mediului și reconstrucția zonelor deteriorate; crearea unui cadru de participare a organizațiilor neguvernamentale și populației la elaborarea și aplicarea deciziilor; dezvoltarea colaborării internaționale pentru asigurarea calității mediului” [10]. Legea protecției mediului, lege cadru, menționa și cele 17 legi sectoriale din domeniul protecției mediului care trebuiau să o însoțească pentru desăvârșirea legislației de mediu în România.

În acest sens, în textul Legii protecției mediului din 1995 [11] se prevedea obligativitatea elaborării următoarelor Legi sectoriale privind: gospodărirea apelor și a ecosistemelor acvatice (Legea Apelor); gospodărirea fondului forestier (Codul Silvic); desfășurarea activităților nucleare și asigurarea securității surselor de radiații inclusiv răspunderea civilă pentru daune nucleare (Legea desfășurării în siguranță a activităților nucleare); regimul pesticidelor (Legea privind producerea, utilizarea și comercializarea substanțelor fitosanitare); gospodărirea lucrărilor de îmbunătățiri funciare (Legea îmbunătățirilor funciare); protecția fondului cinegetic și de vânătoare (Legea fondului cinegetic); ocrotirea albinelor și protecția florei melifere (Legea conservării biodiversității); regimul substanțelor și al deșeurilor periculoase; gospodărirea deșeurilor menajere, industriale și agricole; piscicultura și pescuitul; protecția atmosferei; ariile protejate și monumentele naturii; răspunderea pentru prejudiciile aduse mediului; protecția litoralului și a zonelor costiere; regimul privind asigurarea radioprotecției; gospodărirea și conservarea pajiștilor; gospodărirea obiectivelor de interes speologic, geologic și paleontologic.

Așa cum menționam mai sus, în baza Legii protecției mediului, în anul 1996 sunt elaborate alte două

legi fundamentale pentru domeniul mediului, și anume noua Lege a apelor, nr. 197/25.09.1996 și noul Cod silvic nr. 26/24.04.1996, primele în domeniile respective după anul 1989.

Tot în anul 1996, an prolific pentru protecția mediului, este votată Legea nr. 111/10.10.1996 privind desfășurarea în siguranță, reglementarea, autorizarea și controlul activităților nucleare.

În domeniul protecției apelor, din punct de vedere istoric, putem remarca adoptarea în 1896 a Legii pescuitului, iar în 1927 – a Legii privind regimul apelor, care este considerată prima Lege a apelor din România.

Legat de prima Lege a apelor este interesant de remarcat că în 1884 apare cartea *Regimul Apelor*, semnată de Petre BORȘ, doctor în drept, fost procuror general pe lângă Curtea de Apel din București, fost senator și deputat, carte reeditată și adăugită în 1911 [12]. În această lucrare, Petre BORȘ elaborează și prezintă pentru prima oară un proiect modern de lege pentru ape pe care îl caracterizează astfel: „proiect fundamentat pe baza unei analize aprofundate a reglementărilor legate de ape existente în Italia, Franța și Belgia”. La acea dată, autorul „știa că în o mulțime de state s-au realizat canalizări de râuri, și irigațiuni; dară nicăieri nu se găsește o legiuire specială completă, adică o codificațiune care să conțină o legiferare totală a materiei”. Mai departe, menționează autorul, „Am și tipărit o carte de 78 pagini mari și dese, conținând 244 articole de lege precedați de doctrina materiei tratate în două părți. Eu posed un singur exemplar tipărit la imprimăria statului în anul 1884, prima carte tipărită la noi în țară asupra acestei materii; iar la minister (Ministerul Lucrărilor Publice n.a.) erau vr'o 500 de exemplare cari s'au împărțit, fără ca acum să se mai găsească vreun exemplar” [13]. Pe baza proiectului de lege publicat în cartea lui Borș, în 1896, Senatul adoptă expunerea de motive și proiectul de lege al guvernului intitulat *Proiectul de lege asupra regimului apelor*. Din păcate, proiectul de lege adoptat de Senat nu a mai fost pus în dezbateră celuilalt corp parlamentar, a Adunării deputaților, până în anul 1924 [12].

Alte momente reprezentative pentru evoluția legislației în domeniul apelor sunt [12]: 1929 – Legea privind administrarea generală a pescăriilor; 1953 – Decretul nr. 143 privind utilizarea rațională, dezvoltarea și protecția apelor; 1974 – Legea apelor nr. 8/1974; 1976 – Legea nr. 1 pentru adoptarea „Programului național de perspectivă pentru amenajarea bazinelor hidrografice din Republica Socialistă România”; 1979 – Decretul 414 ce stabilește limitele admisibile pentru principalele substanțe poluante în apele uzate înaintea descărcării în receptorii naturali; 1989 – Legea nr. 5 privind gospodărirea rațională, protecția și asigurarea cali-

tății apelor; 1990 – Hotărârea Guvernului 1001 privind stabilirea unui sistem unitar de plăți pentru produsele și serviciile de gospodărire a apelor; 1994 – Hotărârea Guvernului privind penalitățile în domeniul apelor; 1997 – Normativul din 30 octombrie 1997 privind condițiile de evacuare a apelor uzate în rețelele de canalizare ale localităților „NTPA - 002”; 1997 – Normativul din 10 noiembrie 1997 privind stabilirea limitelor de încărcare cu poluanți a apelor uzate evacuate în resursele de apă „NTPA - 001”; 2004 – Legea nr. 310 de completare și modificare a Legii apelor nr. 107/1996; 2005 – Legea nr. 400 pentru aprobarea O.U.G. nr. 73/2005 de modificare și completare a O.U.G. nr. 107/2002 privind înființarea Administrației Naționale „Apele Române”; 2006 – Legea nr. 112 de completare și modificare a Legii apelor nr. 107/1996; 2010 – Legea nr. 146 de completare și modificare a Legii apelor nr. 107/1996; 2018 – Legea nr. 141/2018 privind aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 94/2016 pentru modificarea și completarea Legii apelor nr. 107/1996.

LEGEA INTERNAȚIONALĂ A MEDIULUI

Adeseori se vorbește de așa-numita *Lege internațională a mediului*. Acest termen nu se referă la o anumită lege, unanim recunoscută pe plan internațional în domeniul protecției mediului. Prin Legea internațională a mediului înțelegem ansamblul convențiilor internaționale din domeniul protecției mediului, tratate internaționale cunoscute și recunoscute pe plan mondial despre legislația de mediu, decizii de referință ale unor tribunale în cazul unor litigii internaționale în domeniul mediului [14].

În cele ce urmează, când ne vom referi la Legea internațională a mediului, vom avea în vedere în special Convențiile internaționale din domeniul protecției mediului, inclusiv cele la care România este parte. La majoritatea acestora, România a aderat după anul 1989.

Pe plan internațional, Convențiile din diferite domenii ale protecției mediului exced spațiul Comunității Europene și sunt preluate în Legislația națională integral, așa cum sunt, iar în caz de conflict legislativ cu reglementările naționale, câștig de cauză au prevederile din cele internaționale. Căile și etapele de promovare a unei convenții internaționale sunt lungi și anevoioase. Ele încep cu fixarea obiectivului, negocierea îndelungată la nivelul tuturor țărilor interesate, parafarea și semnarea acestora de către împuterniciții țărilor participante și în final ratificarea la nivelul Parlamentului fiecărei țări. De regulă, practic întotdeauna, pe parcursul negocierilor, articolele constituente sunt definitive și adoptate prin consens, astfel încât textul rezultat să fie acceptat de toate țările participante.

Printre convențiile internaționale semnate și ratificate de România amintesc pe cele mai importante [11]: Convenția cadru a Națiunilor Unite privind prevenirea modificărilor climatice, ratificată de România în 1994, completată ulterior prin Protocolul de la Kyoto, ratificat de România în anul 2001. România a fost la acea vreme prima țară din anexa A (țări industrializate) care a ratificat acest important Protocol; Convenția cadru a Națiunilor Unite privind Conservarea Biodiversității, semnată la Rio de Janeiro în 1992 de către șefii de state și guverne și ratificată de România în 1994; Convenția de la Basel privind transportul transfrontalier al deșeurilor toxice; Convenția de la Geneva privind poluarea transfrontalieră a aerului la mare distanță. Convenția este însoțită de o serie de protocoale privind controlul emisiilor de bioxid de sulf sau oxizi de azot etc., la care România încă nu a aderat la acea vreme; Convenția de la Viena privind protecția stratului de ozon. România a ratificat această Convenție în 1993. Ea este completată prin Protocolul de la Montreal și amendamentul de la Londra, ratificate de România. Protocolul se referă la controlul substanțelor care distrug stratul de ozon (cu precădere cloroflorcarbonii). Un al treilea document (amendamentul de la Copenhaga) nu a fost ratificat de România. El se referea la o substanță mai puțin semnificativă pentru România (bromura de metil) folosită cu precădere în agricultură; Convenția de la Berna privind protecția florei și faunei sălbatice și a habitatelor acestora; Convenția CITES privind prevenirea comerțului ilegal cu specii de floră și faună periclitată. În acest sens există o listă în care sunt incluse speciile periclitare. Țările pot însă să facă exceptarea în funcție de situațiile concrete existente. De exemplu, România a solicitat exceptarea carnivorelor mari: ursul, lupul, râsul; Convenția de la Bonn privind protecția păsărilor migratoare a fost ratificată de România în 1997; Convenția de la Ramsar privind protecția zonelor umede ca habitat al păsărilor călătoare. Convenția prezintă o importanță deosebită pentru zona Rezervației Biosferei Delta Dunării. De altfel, Rezervația Biosferei Delta Dunării se află sub incidența Convenției de la Ramsar, precum și a altor două Convenții, cea a UNESCO – Omul și Biosfera, respectiv Convenția privind protecția patrimoniului natural universal; Convenția de la București privind protecția Mării Negre. Convenția a fost semnată de cele șase țări riverane la București, în 1992. Deși a fost ratificată de țările riverane, punerea ei în aplicare este îngreunată de problemele economice cu care se confruntă țările din regiune. Secretariatul Permanent al Convenției a fost stabilit la Istanbul, dar s-au întâmpinat dificultăți în demararea activităților acestuia și din cauza unor diferențe de opinii privind unele prevederi

ale regulamentului de organizare și funcționare; Convenția privind managementul durabil al apelor Dunării a fost semnată de 11 țări riverane Dunării, inclusiv de Comisia Uniunii Europene și a fost ratificată de suficiente țări pentru a intra în vigoare. Secretariatul permanent al Convenției a fost stabilit la Viena, iar activitatea era condusă de un Comitet Interimar. S-a creat astfel un instrument eficace pentru managementul bazinului Dunării. Extrem de utilă este și experiența câștigată în cadrul Programului de Mediu pentru Dunăre. În prezent, activitățile acestuia din urmă au fost preluate de Convenție. Șirul de mai sus ar putea continua cu multe alte exemple.

CADRUL INSTITUȚIONAL ÎN DOMENIUL PROTECȚIEI MEDIULUI ÎN ROMÂNIA

Adevăratul cadru instituțional în domeniul protecției mediului a fost creat în România după 1989. În continuare vom prezenta câteva dintre organismele nou înființate în domeniul protecției mediului la nivel guvernamental, parlamentar, dar și al altor organizații [11]. Cel mai important pas a fost însă cel al înființării unui minister dedicat și a unor structuri corespunzătoare la nivelul Parlamentului României. În cele ce urmează vom prezenta câteva dintre ele.

Parlamentul României. La nivelul Parlamentului, imediat după anul 1989, au fost înființate Comisii de specialitate atât în Camera Deputaților, cât și în Senatul României. În Camera Deputaților problemele privind promovarea legislației de mediu erau analizate la acea vreme de către Comisia pentru Administrație Locală, Ecologie și Amenajarea Teritoriului, iar în Senat de Comisia pentru Sănătate, Ecologie și Sport.

Ministerul Apelor, Pădurilor și Mediului Înconjurător¹ [11]. Așa cum am mai amintit, dacă în domeniul gospodăririi apelor și mai ales în cel al silviculturii exista un cadru instituțional de aproape un secol sau chiar de mai bine de două secole în cazul pădurilor, în domeniul protecției mediului primele ministere ale mediului au apărut pe plan mondial după anul 1972. În România a fost înființat în anul 1974 Consiliul Național pentru Protecția Mediului Înconjurător (CNPMI), al cărui prim președinte a fost acad. Virgil IANOVICI, în perioada 1974–1986. În perioada 11 iulie 1986 – 22 decembrie 1989, președinția CNPMI a deținut-o Ion BADEA, cel care a fost și președintele Consiliului Național al Apelor (CNA), cu rang de ministru (29 martie 1985 – 22 decembrie 1989) [14].

Departamentul Mediului a fost înființat în decembrie 1989, după crearea Ministerului Apelor, Pădurilor și Mediului Înconjurător (MAPMI), prin reunirea acti-

¹ În prezent, Ministerul Mediului, Apelor și Pădurilor.

vităților Ministerului Silviculturii, Consiliului Național al Apelor și ale noului înființat Departament al Protecției Mediului Înconjurător. Ulterior, noul minister a avut diferite denumiri: Ministerul Mediului în perioada iunie 1990 – noiembrie 1992, Ministerul Apelor, Pădurilor și Protecției Mediului (MAPPM) începând cu noiembrie 1992 și multe alte denumiri, în funcție de structura sa și de prioritatea acordată unora dintre activitățile sale. Concomitent s-au dezvoltat și o serie de organisme în teritoriu sau la nivelul altor instituții care să reflecte noile preocupări în domeniul protecției mediului.

Comisia Națională pentru Controlul Activităților Nucleare (CNCAN)² avea și are ca sarcină principală reglementarea și controlarea activităților nucleare, începând de la aparatura de laborator sau stomatologică, care utilizează surse radioactive, până la Centrala Nucleară de la Cernavodă.

Comisia Națională pentru Dezvoltare Durabilă. Comisia, înființată după anii 1989, a avut ca scop corelarea eforturilor și acțiunilor între componenta economică, socială și de mediu, promovarea unei strategii a dezvoltării durabile în țara noastră și oferirea unui cadru adecvat pentru monitorizarea modului în care sunt puse în practică obiectivele *Agendei 21* adoptate la Rio, în anul 1992. În același timp, această Comisie trebuie să îndeplinească rolul de corespondent național al Comisiei ONU pentru Dezvoltare Durabilă, fiind una dintre sarcinile recomandate de Conferința Mondială de la Rio, din 1992.

Pe lângă instituțiile prezentate mai sus, în cadrul diverselor ministere există compartimente specializate în domeniul protecției mediului. De altfel, în accepțiunea actuală, problemele de protecție a mediului trebuie să fie rezolvate în fiecare domeniu de activitate, prin înțelegerea importanței soluționării acestora și nu ca urmare a conflictului cu autoritățile de mediu.

Ministerul Apelor, Pădurilor și Protecției Mediului a înființat de-a lungul timpului o serie de organisme descentralizate în teritoriu. Pentru reglementarea și controlul activităților cu impact asupra mediului în teritoriu există 42 de Agenții pentru Protecția Mediului (APM), în fiecare județ al țării și în municipiul București. Denumirea acestora a variat în timp, de la inspectorate pentru protecția mediului, agenții pentru supravegherea și protecția mediului etc. și până la actuala denumire.

Agențiile pentru Protecția Mediului (APM) emit acorduri și autorizații de mediu, controlează respectarea acestora și a legislației de mediu de către unitățile economice, prin Inspekția de mediu (în prezent Garda de mediu), și monitorizează calitatea factorilor de mediu.

² Următoarele aspectele prezentate în acest paragraf se află detaliate în [14].

În afara APM-urilor, Ministerul Mediului are în subordine Administrația Rezervației Biosferei Delta Dunării (ARBDD), cu sediul la Tulcea. ARBDD administrează din punct de vedere ecologic, pe baza unei legi speciale și a unui program special de management, o suprafață de cca 600.000 ha incluzând Delta Dunării, sistemul lagunar Razim-Sinoe, Dunărea până la Cotul Pisicii și zona costieră până la izobata maritimă de 20 m.

Atât APM-urile, cât și ARBDD, sunt instituții publice finanțate de la bugetul de stat. Ulterior, în diferite etape, ca urmare a unei cereri exprese a Comisiei Europene, în cursul negocierilor Capitolului 22 de Mediu, au mai fost înființate 8 agenții regionale pentru protecția mediului, câte una pentru fiecare regiune de dezvoltare. Din păcate, acestea au fost desființate, în ciuda faptului că ele simplificau administrarea agențiilor județene de către Minister și asigurau o interfață între programele naționale de dezvoltare și cele regionale, inclusiv din punct de vedere al gestionării fondurilor europene regionale.

Garda Națională de Mediu. Ideea înființării gărzii de mediu a aparținut fostului premier Adrian Năstase, care a propus-o în timpul unei ședințe de analiză a activității Ministerului Mediului din anul 2001 (la acea vreme Ministerul Apelor și Protecției Mediului), pentru a întări eficiența Inspekției de mediu. Ulterior au fost înființate și alte instituții de mediu, printre care menționăm: Agenția Națională pentru Protecția Mediului (ANPM), Administrația Națională a Fondului de Mediu (ANFM), Agenția Națională pentru Aree Naturale Protejate (ANANP), un număr important de administrații ale parcurilor naționale și naturale etc. O altă idee a premierului Năstase, după înființarea ANFM, a fost *Programul Rabla*, pentru care s-a emis o primă Hotărâre de Guvern încă din anul 2004.

Regia Națională Apele Române, înființată în aprilie 1991, devenită ulterior Compania Națională Apele Române și în prezent **Administrația Națională Apele Române (ANAR)**, are sarcina de a administra unitar din punct de vedere cantitativ și calitativ și mai recent din punct de vedere al biodiversității, apele de suprafață (ape curgătoare și lacuri), cât și cele subterane.

Regia Națională a Pădurilor (ROMSILVA). Coordonarea activităților de gospodărire a pădurilor la nivel național este asigurată de ROMSILVA. Întreaga activitate de gospodărire a pădurilor are la bază amenajamentele silvice elaborate pentru întreaga țară de Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare pentru Silvicultură Marin Drăcea, fost ICAS (Institutul de Cercetări și Amenajări Silvice) și filialele acestuia. În prezent există și firme private implicate în elaborarea amenajamentelor silvice.

În teritoriu, ROMSILVA are în fiecare județ Direcții Silvice și Ocoale Silvice. În prezent s-a redus numărul de Direcții Silvice prin comasarea celor care gestionează suprafețe mai reduse de pădure. Totodată, autoritățile silvice gestionează și fondul cinegetic în limitele suprafețelor silvice, precum și flora specifică ecosistemelor forestiere.

Institute de cercetare în domeniul protecției mediului. Pentru a exercita atribuțiile sale, Ministerul Mediului dispunea de o serie de institute de cercetare și proiectare. Astfel, în domeniul protecției mediului, Ministerul era asistat în luarea deciziilor de Institutul de Cercetări și Ingineria Mediului București (ICIM), devenit ulterior Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare pentru Protecția Mediului (INCDPM).

Pentru problemele specifice Mării Negre este specializat Institutul Român de Cercetări Marine (IRCM Constanta), în prezent Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare Marină „Grigore Antipa”, iar pentru aspectele specifice Deltei Dunării și Rezervației Biosferei Delta Dunării, Institutul de Cercetări și Proiectări Delta Dunării (I.C.P.D.D. Tulcea), devenit în prezent Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare pentru Delta Dunării. Toate aceste institute naționale sunt în prezent în coordonarea Ministerului Cercetării, Inovării și Digitalizării.

Deciziile tehnice ale Ministerului Mediului în domeniul gospodării apelor erau asigurate de ICIM-București și de AQUAPROIECT-București, iar în prezent, după privatizarea AQUAPROIECT, de către INHGA. De asemenea, în subordinea Departamentului Apelelor se afla și Compania Națională de Meteorologie, Hidrologie și Gospodărirea Apelor (fost INMH), separată ulterior în Institutul Național de Hidrologie și Gospodărire a Apelor (INHGA), în cadrul ANAR și Administrația Națională de Meteorologie (ANM), în coordonarea Ministerului Mediului. În prezent, aceste două importante instituții se află ambele în cadrul Ministerului Mediului (INHGA prin intermediul ANAR, în a cărei structură organizatorică este inclus).

La nivelul agenților economici există compartimente specializate în protecția mediului, cu precădere acolo unde s-a introdus un sistem de management al mediului. Desigur că există și alte institute de cercetări sau instituții descentralizate locale care sunt strâns implicate în protecția mediului. Un rol științific aparte revine mediului universitar, Academiei Române și Academiei de Științe Agricole și Silvice „Gheorghe Ionescu-Șișești” (ASAS), prin Secția de știința solului, îmbunătățiri funciare, gospodărirea apelor și protecția mediului, dar și prin celelalte Secții științifice, mai ales în legătură cu ariile naturale protejate sau cu fundamentarea științifică a creării acestora etc.

POLITICILE ȘI STRATEGIILE DE MEDIU CA INSTRUMENTE DE MANAGEMENT LA NIVEL NAȚIONAL ȘI LOCAL [15]

Politici și strategii de mediu în România

Prin politica de mediu înțelegem în general obiectivele, prioritățile stabilite și direcțiile fundamentale pe care autoritățile publice și le stabilesc pentru exercitarea puterii și conducerea societății, respectiv a activității publice. Fiecare guvern își elaborează și prezintă Politica în cadrul programului de guvernare pentru fiecare domeniu important de activitate. De exemplu, în programul de guvernare pentru perioada 1998–2000, la Capitolul II, *Politici de restructurare a economiei*, subcapitolul 5, se află cuprinse obiectivele politicii guvernului în domeniul utilizării capitalului natural [16]. Principala obiectiv privind utilizarea capitalului natural consta în „reevaluarea infrastructurii acestuia” (termeni preluați din Program). În acest scop se dorea sprijinirea procesului de decizie privind identificarea resurselor regenerabile disponibile și evitarea supraexploatării lor.

Pentru a atinge aceste obiective, principalele măsuri, prezentate mai jos selectiv, erau [16]: „internalizarea graduală în costurile de producție, a cheltuielilor aferente diminuării și compensării efectelor distructive asupra mediului înconjurător; utilizarea instrumentelor economice (taxe, impozite, tarife de utilizare) pentru construirea stimulentele de utilizare a capitalului natural; alocarea de resurse financiare pentru consolidarea politicilor de mediu și întărirea capacității administrative în vederea recuperării întârzierii înregistrate în armonizarea legislației cu reglementările de mediu ale Uniunii Europene, în special în domeniul apei, aerului și administrării deșeurilor; dezvoltarea resurselor umane și a implicării organizațiilor neguvernamentale; facilitarea introducerii tehnologiilor care ocrotesc mediul înconjurător” etc.

Strategii în domeniul protecției mediului în România

Prin strategie se înțelege arta coordonării acțiunilor și a stabilirii sarcinilor fundamentale pentru atingerea scopului sau a obiectivelor politice [11].

În România au fost elaborate mai multe strategii după 1989 vizând protecția mediului, începând cu *Tezele în domeniul protecției mediului* (1990) [17], *Strategia protecției mediului* elaborată cu sprijinul Băncii Mondiale (1992) [18] sau *Strategia protecției mediului în România* elaborată în 1995 [19]. Aceasta din urmă a fost și editată în condiții grafice deosebite. Ea rămâne până în prezent lucrarea cea mai coerentă și sistematică elaborată în exclusivitate cu ajutorul specialiștilor români din Institutul de Cercetări și Ingineria Mediului.

lui, din alte instituții de specialitate, a Agențiilor pentru Protecția Mediului, sub coordonarea Ministerului Apelor, Pădurilor și Protecției Mediului. Prioritățile au fost corelate cu cele europene, decurgând din: Programul de Acțiune pentru Mediu în Europa Centrală și de Răsărit [20]; Planul Strategic de Acțiune pentru bazinul Dunării [21]; Strategia protecției calității apelor Mării Negre [22]; Convențiile Internaționale la care România a aderat. Strategia cuprindea trei părți importante: o primă parte se referă la starea mediului în România (de unde plecăm și ce probleme există); a doua parte include obiectivele prioritare pe termen scurt, mediu și lung, precum și căile și mijloacele prin care pot fi atinse aceste obiective; ultima parte cuprinde o prezentare schematică a Programului Național de Acțiune în domeniul Protecției Mediului (PNAPM) [23], document important prezentat în continuare.

Programe Naționale de Acțiune în domeniul Protecției Mediului [23]

Adeseori, strategiile elaborate au fost însoțite și de Programe de acțiune, care au stat la baza aplicării în practică a strategiilor de protecția mediului la nivel european. La cea de a doua reuniune a miniștrilor mediului din Europa de la Lucerna (1993) s-a adoptat Planul de Acțiune în domeniul Mediului pentru Europa Centrală și de Răsărit. O sarcină stabilită cu această ocazie a fost aceea ca în fiecare țară în tranziție să se elaboreze un Program Național de Acțiune corelat cu cel european. Dacă în Strategia Protecției Mediului sunt cuprinse obiective generale și căi de atingere a lor, în PNAPM aceste obiective au fost detaliate prin programe de investiții concrete [23]. În acest sens au fost selectate 104 proiecte pe termen scurt și 196 de proiecte pe termen mediu din peste 1.200 de propuneri avansate de APM-uri, autoritățile locale și ministere. Selecția s-a făcut pe baza unei scheme logice și a analizei cost-beneficiu. Acțiunea a fost susținută de guvernul danez care a acordat asistență științifică și financiară specialiștilor din I.C.I.M. București, unde de altfel se afla și secretariatul permanent al PNAPM. De atunci, Programul a fost actualizat de mai multe ori. Dacă în primul Program de acțiune existau proiecte pe termen scurt și mediu, ulterior lista de proiecte prioritare a devenit unică, cu 117 proiecte prioritare. Selecția și actualizarea proiectelor era decisă de o Comisie Interministerială coordonată de Ministerul Mediului.

În fiecare județ al țării, Agențiile teritoriale pentru Protecția Mediului au elaborat Strategii și Programe locale de mediu care au armonizat prioritățile la nivel de județ cu cele la nivel național.

În județul Bacău, de exemplu, a fost realizat și un prim *Plan Local de Acțiune în domeniul Mediului*. În

elaborarea acestui Plan Local de Acțiune s-a beneficiat de sprijin din partea specialiștilor olandezi de la Agenția pentru Protecția Mediului din Rotterdam. Planul a avut caracter de pilot pentru alte județe. Un al doilea plan a fost elaborat în județul Piatra Neamț, urmat curând și de celelalte județe.

Negocierile cu Uniunea Europeană [24]

Poate dintre toate cele 12 țări care s-au alăturat Uniunii Europene, începând cu anul 2004, România a fost țara în care poporul român a dorit în cea mai mare măsură atât accesul în NATO, cât și în Uniunea Europeană. Ulterior, odată cu apropierea integrării în UE, entuziasmul oamenilor a scăzut pe măsură ce se constata că nu aveau loc „miracole” peste noapte. Potrivit Eurobarometrului 64, desfășurat în toamna anului 2005, încrederea românilor în Uniunea Europeană, deși încă cea mai mare între statele membre sau în curs de aderare, era tot mai apropiată de cea a altor state membre: 64 % față de 62 % în Portugalia și Grecia. Au apărut evidente unele dintre dificultățile presupuse de eforturile pentru integrare [24].

Un aspect care nu a fost suficient explicat oamenilor, în opinia noastră, a fost faptul că orice pas făcut pe calea armonizării legilor și instituțiilor țării cu cele ale țărilor comunitare costă foarte mult. Un exemplu edificator îl constituie chiar domeniul protecției mediului, unde integrarea țărilor, chiar mai dezvoltate, a condus la un cost pe cap de locuitor de cca 1.000 de euro pe întreaga durată a integrării. Aplicând această cifră la nivelul României, armonizarea instituțională și legislativă conducea la un cost general de cca 22 de miliarde de euro. După evaluarea finală rezultată în cadrul negocierilor, costul integrării țării noastre în Uniunea Europeană, numai din punct de vedere al protecției mediului, incluzând și problematica apelor, reprezenta cca 29,3 miliarde de euro, până la 31 decembrie 2018. Această sumă conducea la un cost pe cap de locuitor de cca 1.350 de euro, calculat la o populație de 21.680.974 de locuitori, precum indica ultimul recensământ organizat în anul 2002. Sumele de mai sus reflectă mai puțin costurile de exploatare. Ele se referă în special la valoarea investițiilor necesare pentru realizarea sau modernizarea instalațiilor din domeniul utilităților publice (rețele de alimentare cu apă, stații de tratare a apei, rețele de canalizare, stații de epurare a apelor uzate, utilități specifice managementului deșeurilor, instalații pentru sistemele de încălzire locale), instalații tehnologice din industrie, agricultură, transporturi, energie etc. Desigur că valoarea mai mare rezultată pe cap de locuitor în raport cu celelalte țări dornice să adere la UE (cca 1.350 de euro față de cca 1.000 de euro) poate fi explicată prin faptul că acestea au fost

mai avansate și apropiate din punct de vedere economic, social, inclusiv din punct de vedere al protecției mediului, de nivelul țărilor din Uniune, iar eforturile de modernizare – mai reduse decât cele pe care România trebuia să le facă. Contribuția mare a României la bugetul Uniunii în acea vreme – cca 1 miliard de euro, a fost un alt element care presupune efort și mobilizare națională. Acoperirea acestor costuri implică o muncă uriașă pe care locuitorii și conducătorii trebuie să o facă cu abnegație și dragoste de țară pentru a realiza proiecte viabile, prin accesarea fondurilor europene și asigurarea cofinanțării necesare.

În continuare vom evidenția câteva dintre etapele mai importante parcurse de România pe acest drum al integrării europene [25; 14].

În iulie 1997, Comisia UE a publicat *Opinia asupra Solicitării României de a Deveni Membră a Uniunii Europene*. În anul următor, a fost întocmit un *Raport privind Progresele României în Procesul de Aderare la Uniunea Europeană*. În următorul raport, publicat în octombrie 1999, Comisia a recomandat începerea negocierilor de aderare cu România (cu condiția îmbunătățirii situației copiilor instituționalizați și pregătirii unei strategii economice pe termen mediu). După decizia Consiliului European de la Helsinki, din decembrie 1999, negocierile de aderare cu România au început la 15 februarie 2000. Obiectivul României a fost de a obține statutul de membru cu drepturi depline în 2007. La Summitul de la Thessaloniki (Salonic) din 2004 s-a declarat că Uniunea Europeană sprijină acest obiectiv.

În perioada 2001–2004, Ministerul Apelor și Protecției Mediului a avut, printre altele, sarcina deosebit de grea de a pregăti, derula și încheia negocierea Capitolului 22-Mediu cu Uniunea Europeană. Una dintre măsurile Guvernului Năstase a fost instituirea în fiecare minister a funcției de secretar de stat pentru integrare europeană, funcție creată în scopul facilitării și îmbunătățirii procesului de negociere cu Uniunea Europeană.

Negocierile au constituit o adevărată școală pentru formarea unui număr important de funcționari cu o experiență importantă câștigată prin cunoașterea modului de tratare și gândire al experților din cadrul Comisiei Europene. Spațiul limitat al acestei lucrări nu ne permite să prezentăm detaliile procesului de aderare a României la Uniunea Europeană, modul în care s-au derulat aceste negocieri, dar și ce a însemnat procesul de negociere, care au fost principalele elemente ce au constituit obiectul negocierilor, ce s-a urmărit prin aceste negocieri, perioadele de tranziție obținute, documentele care au stat la baza negocierilor, precum și cele rezultate în urma negocierilor, aspectele tehnice și financiare avute în vedere, aspectele sociale, impactul asupra mediului în funcție de perioadele de tranziție

negociate sau obținute, efectele asupra liberei circulații a mărfurilor și așa mai departe, dificultățile specifice negocierii Capitolului de Mediu, dificultăți create în special de vastitatea domeniului, volumul mare al legislației specifice, costurile ridicate de punere în aplicare a acestei legislații, implicațiile și interferențele cu toate domeniile economice. Toate aceste elemente au trebuit să fie luate în considerare în procesul de negociere.

La 26 noiembrie 2004, a fost încheiată negocierea Capitolului 22 de Mediu.

Până la sfârșitul anului și pe parcursul anului 2004, Uniunea Europeană a dat semnale bune în privința României, iar la Summitul de la Bruxelles din 2004, primul al Uniunii lărgite, România a primit asigurări că face parte din primul val al extinderii alături de Bulgaria și celelalte 10 state care au aderat la 1 mai la Uniune și că Uniunea Europeană are în vedere integrarea acesteia la 1 ianuarie 2007, conform planului. Comisarul european pentru extindere, Günter Verheugen, a exprimat de multe ori în vizitele sale dorința Uniunii de a vedea România cât mai repede ca membru cu drepturi depline al acesteia.

Comisia Comunităților Europene a publicat, în octombrie 2005, un nou raport de țară, privind progresele înregistrate de România în perspectiva aderării la UE [25]. Potrivit raportului, România continua să îndeplinească atât criteriile politice pentru a deveni Stat Membru, cât și criteriul unei economii de piață funcționale. Raportul afirma că „o punere în practică serioasă a programului propriu de reforme structurale îi va permite să facă față presiunilor concurențiale și forțelor de piață din cadrul UE”. Raportul mai preciza că România a făcut progrese semnificative în alinierea legislației interne la legislația Uniunii Europene și va fi capabilă să-și îndeplinească obligațiile de Stat Membru al Uniunii începând cu momentul preconizat al aderării, dacă va accelera pregătirile într-o serie de domenii și se va concentra pe consolidarea capacității administrative în ansamblul ei.

Toate eforturile făcute pentru finalizarea negocierilor la toate capitolele în anul 2004 s-au concretizat prin semnarea Tratatului de Aderare pe 25 aprilie 2005, la Aibația Neumunster din Luxemburg și aderarea României la Uniunea Europeană la 1 ianuarie 2007 [25].

Încheierea negocierilor și aderarea României la Uniunea Europeană nu a însemnat sfârșitul eforturilor pe care țara noastră trebuie să le facă. Dimpotrivă, este necesară o implicare deosebită pentru punerea în aplicare a tuturor angajamentelor asumate, ceea ce presupune asigurarea unor importante resurse umane, financiare și materiale, precum și o monitorizare de zi cu zi a respectării termenelor, pentru evitarea riscului declanșării unor proceduri de *infringement*.

CONCLUZII ȘI MULȚUMIRI

În lucrare se face o succintă trecere în revistă a evoluției activității de protecția mediului în România după anii 1990, perioadă suprapusă în mare parte cu pregătirea, derularea și finalizarea negocierilor cu Uniunea Europeană. Sunt puse în evidență dificultățile provocate de construirea unui cadru legal și instituțional nou, ca urmare a vastității și complexității domeniului, a impactului asupra tuturor ramurilor economiei naționale, dar mai ales a costurilor mari presupuse de transpunerea și punerea în aplicare a legislației comunitare.

Acest articol este datorat în întregime solicitării Academiei de Științe a Moldovei, care mi-a făcut cinstea de a fi nominalizat pentru titlul de membru de onoare al acestui prestigios lăcaș academic, precum și unor oameni care au făcut și susținut acest important demers. Aș menționa aici pe acad. Ion TIGHINEANU, președintele AȘM, acad. Boris GAINA, președintele Secției de Științe ale Vieții, care mi-a propus să pregătesc un astfel de articol pentru prestigioasa Revistă AKADEMOS și prof. univ. emerit dr. ing. dr. h. c. Valeriu TABĂRĂ, președintele Academiei de Științe Agricole și Silvicultură „Gheorghe Ionescu-Șișești”, membru de onoare al AȘM, cel lângă care am privilegiul de a lucra zi de zi și care m-a recomandat cu căldură pentru o astfel de poziție.

Nu în ultimul rând, îi mulțumesc soției mele, Victoria JELEV, pentru sprijinul și înțelegerea de care am beneficiat din partea ei de-a lungul acestor ani în care îndatoririle oficiale mi-au limitat adeseori timpul dedicat familiei.

Nu pot să nu evoc și sprijinul acordat de colega mea Cipriana-Rodica BUDEANU care, ca și în multe alte dăți, m-a ajutat la redactarea acestor rânduri.

BIBLIOGRAFIE

1. <https://www.postmodern.ro/articol/citate-despre-natura/> (consultat: 27.04.2023).
2. Legea nr. 137 din 29 decembrie 1995 privind protecția mediului, 1995. În: Monitorul Oficial, nr. 304 din 30.12.1995.
3. Marinescu D. Dreptul mediului înconjurător. București: Casa de Editură și Presă Șansa, 1996.
4. <https://ziarullumina.ro/teologie-si-spiritualitate/evanghelia-zilei/biblia-verset-cu-verset-apa-inseamna-curatire-reinnoire-si-sfintire-59811.html> (consultat: 27.04.2023).
5. Constituția României, Monitorul Oficial, Partea I nr. 767 din 31 octombrie 2003, [online] <https://www.cdep.ro/pls/dic/site.page?id=339>
6. Balabasciuc C. Apărarea patrimoniului forestier: realitate sau ficțiune?, Bucovina forestieră, 2000, Volumul 8 (1).
7. Șelaru N. Manual pentru examenul de vânător, 2012, ediția a V-a, [online] <http://www.ajvpssj.ro/wp-content/>

<uploads/2013/05/Manual-pentru-examenul-de-vanator.pdf> (consultat: 27.04.2023).

8. Decretul nr. 237 din 18 octombrie 1950, pentru ocrotirea monumentelor naturii din Republica Populară Română, emis de Consiliul de Miniștri. În: Buletinul oficial nr. 93 din 18 octombrie 1950.

9. Legea nr. 9 din 20 iunie 1973 privind protecția mediului înconjurător, emisă de Marea Adunare națională. În: Buletinul Oficial, nr. 91, din 23 iunie 1973.

10. Legea nr. 137 din 29 decembrie 1995 privind protecția mediului, emisă de Parlamentul României. În: Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 304 din 30 decembrie 1995.

11. Jelev I. Managementul mediului înconjurător. Editura Universității din Oradea, 1999. 166 p.

12. Hera C., Florea N., Jelev I. Istoria științelor agricole și silvice în România, Partea I, Știința solului, îmbunătățiri funciare, protecția mediului. București: Editura Academiei Române, 2019 (Ediția a 2-a revăzută și adăugită, 2021). 611 p.

13. Borș P. Regimul Apelor (Ediția I din 1884. Augmentată și perfecționată), Tipografia Coop. „POPORUL”, Bd. Elisabeta 27, București, 1911. 391 p.

14. Jelev I. Laudatio cu ocazia acordării titlului de doctor honoris causa al USAMV a Banatului „Regele Mihai I al României”. Timișoara: Krista, 2022. 124 p.

15. Jelev I., Brejea R. Sisteme aplicate de management al mediului înconjurător. Editura Universității din Oradea, 2006. 574 p.

16. Programul de guvernare 1998–2000. În: Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 152, 1998.

17. Tezele în domeniul protecției mediului în România, Ministerul Apelor, Pădurilor și Protecției Mediului, București, 1990.

18. Strategia protecției mediului în România, Banca Mondială, București, 1992.

19. Strategia protecției mediului în România (coordonator tehnic dr. ing. Ioan Jelev). Regia Autonomă „Monitorul Oficial”, București: RAMO, 1996. 302 p.

20. Program de acțiune pentru protecția mediului în Europa Centrală și de Est, editat de Regional Environmental Center (REC) Budapesta, 1993.

21. Strategic Action Plan (SAP) for the Danube River Basin, 1995–2005. Environmental Programme for the Danube River Basin, Bucharest, 1994.

22. Strategic Action Plan for the Rehabilitation and Protection of the Black Sea, Istanbul, 1996.

23. Program National de Acțiune în domeniul protecției mediului, București, 1995.

24. https://data.europa.eu/data/datasets/s833_64_2_std/?locale=en, Eurobar, 2014 (consultat: 27.04.2023).

25. Cronologie, realizată pe baza unui material al Delegației Comisiei Europene la București, a principalelor momente care au marcat evoluția relațiilor dintre România și UE, Europa FM, 2006, [online] <http://www.europafm.ro/stiri/europa/scurt-istoric-al-procesului-de-aderare-a-romaniei-la-uniunea-europeana~n6340/> (consultat: 27.04.2023).